

4.1 Lietuvių liaudies ir literatūrinė pasaka – „Eglė žalčių karalienė“

Eglė žalčių karalienė

Kitąkart, senų senovėje, buvo senelis ir senutė. Turėjo juodu dvylika sūnų ir tris dukteris, kurių jauniausioji buvo vardu Eglė. Vieną vasaros vakarą visos trys seserys išėjo maudytis į ežerėlį. Prisipūškinusios ir išsipraususios, išlipo ant kranto apsitaisyti. Jauniausioji žiūri – jos marškinių rankovėje begulys įsirangęs žaltys. Vyriausioji pagriebė mietą ir buvo bešokanti varyti žalčio. O žaltys, atsigręžęs į jauniausiąją, prašneko žmogaus balsu:

– Duok, – sako, – Eglute, žodj, kad tekėsi už manęs, tai pats gražumu išlįsiu!

Apsiverkė Eglė: kaip ji galinti už žalčio tekėti! Paskui sako į jį rūščiai:

– Atiduok mano marškinius ir keliauk sau sveikas, iš kur atvykęs!

O žaltys vis savo:

– Duok, – sako, – žodj, jog tekėsi už manęs, tai pats išlįsiu.

Ką bedarys! Reikia duoti žodis. Eglė ėmė ir prižadėjo tekėti už žalčio.

Po trijų dienų tėvai žiūri – visas žalčių pulkas bešliaužias į kiemą. Visi nusigando, nežino kas pradėti. O žalčiai tik knibžda po kiemą – karstosi, vyniojasi, rangosi. Piršliai nuslinko tiesiog į vidų pasikalbėti su seniais ir Egle.

Iš pradžios tėvai purtėsi, nenorėjo tikti, bet ką padarys su tokia knypava! Turėjo noroms nenoroms leisti dukterį.

Žalčiai, gavę marčią, tuoj išlalėjo iš kiemo. Namiškiai apsiverkė, apraudojo ir tiek. Tuo tarpu Eglė sykiu su visais palydovais traukė į pajūrį. Ten ji sutiko dailų jaunikaitį, jos belaukiantį. Šis pasisakė esąs tas pats žaltys, kuris buvo įlindęs į jos marškinių rankovę. Tuoj persikėlė visi ant netolimos salos ir iš ten nusileido į požemį, po jūra, kur buvo puikiai išpuošti žalčio rūmai. Čia jie pakėlė vestuves – tris savaites gėrė, šoko, užė.

Žalčio rūmuose visko buvo pilna, dirbti nereikia, laisvė didžiausia, tik ganykis ir linksminkis! Ir Eglė aprimo, palinksmėjo, pagaliau visai užmiršo savo tėviškę.

Praslinko devyneri metai. Eglė susilaukė trijų sūnų: Ažuolo, Uosio ir Beržo, ir vienos dukrelės – Drebulės (toji buvo visų jauniausia). Vieną sykį vyriausiasis sūnus besiausdamas paklausė Eglės:

– Mamyte, kur yra tavo tėvai? Eime į juos kada atsilankyti.

Taip ji vėl atsiminė savo tėvus, brolius, seseris ir visą savo padermę. Ir parūpo jai, kaip jiems ten sekasi: ar besveiki, ar begyvi, ar, rasit, jau seniai kurie numirę. Ir baudžias eiti į tėviškę pažiūrėti, skundžiasi vyriui: tiek metų nebuvo savo tėviškėje, nemačiusi savųjų, baisiai jų išsiilgusi.

Žaltys netiko.

– Gerai, – sako, – atsilankyti leisiu, bet pirma suverpk šitą šilkų kuodelį, – ir parodė jai ratelį.

Žaltienė kibo į ratelį, verpė dieną naktį. Verpė verpė, bet šilkų kuodelis mažynėjo. Mato, kad čia prigavimas: kuodelis, matyt, užkerėtas, verpsi neverpsi, vis tiek nesuverpsi. Eina Eglė pas vieną senę, kur netoli jų gyveno, – pas žiniuonę burtininkę. Atėjus sako:

– Močiute rūtele, susimildama, pamokyk, kaip tas šilkų kuodelis suverpti.

Senoji tuoj išpasakojo, kaip ir kas reikia daryti.

– Įmesk, – sako, – į ugnį, kada kūrensis, ir tiek, – šiaip niekad os nesubaigsi verpti.

Ji parėjusi ir įmetė kuodelį į krosnį, pakūrusi duonai kepti. Šilkai tuoj nupurškė, ir Eglė pamatė, kaip gerą kultuvę, pamatinę besiraitant ant ugnies. Tos pamatinės verpiant leista šilkai iš savęs.

Baigusi tokiu būdu verpti, Eglė vėl glaboja patį, kad leistų nors ant kelių dienų pasiviešėti tėvuose. Dabar vyras ištraukė iš pasuolės geležies kurpes ir sako:

– Kai jas suavėsi, tuomet galėsi keliauti.

Apsiavė ji tas kurpes, eina, mina, brūžina į plytas, į akmenis, kur tik prigriebsi, bet korpės storos, kietos, visiškai nedyla. Aišku: minsi neminsi, jų visam amžiui užteks. Eina vėl pas senę, prašo patarmės. Senutė patarė jai nusinešti kurpes pas kalvį ir paprašyti jo, kad jis pagruzdintų jas žaizdre. Ji taip ir padarė. Korpės padegė gerai, ir Eglė per tris dienas jas nuplėšė. Nuplėšusi vėl prašosi vyro, kad leistų jai tėvus aplankyti.

– Gerai, – sako žaltys, – bet prieš eidama turi pasikepti bent kiškio pyrago lauktuvėms. Ką gi duosi nuėjusi brolių ir genčių vaikams?

Ir paliepė išdeginti visus indus, visus rykus, kad tik labiau pasunkėtų jai kepimas. Eglė mąsto, galvoja, kaip čia atsinešti vandens be kibiro ir užmaišyti ragaišis be rykų, ir vėl eina pas senutę. Senutė sako:

– Paimk raugo, kur pasiliks nuo duonos maišymo, ir ištapyk juo rėtį, paskui pasisemk tuo rėčiu vandens ir užmaišyk jame ragaišį.

Išsikepusi atsisveikino su vyru ir namiškiais ir išėjo vaikais vedina į tėviškę. Pats palydėjo, iškėlė ant jūros kranto ir atsisveikindamas įsakė, kad viešėtų tėviškėje ne daugiau kaip devynias dienas ir pasiviešėjusi tuojau grįžtų su vaikais namo.

– Kai grįši, – sako, – tai eik viena su vaikais be palydovų, ir, atėjusi ant jūros kranto, taip šauk mane:

Žilvine Žilvinėli!

Jei tu gyvas, pieno puta,

Jei negyvas, kraujo puta!

Ir jei pamatysi jūrėse atplaukiant pieno putą, tai žinok, kad aš dar gyvas esu, jei kraujo putą – aš galą gavęs. O jūs, vaikai, šiukštu neprasitarkit, kaip mane šaukti reikia.

Pasakęs taip, atsisveikino su vaikais ir palinkėjo atsilankius laimingai sugrįžti atgalios.

Tėviškėje, jai sugrįžus, radosi neapsakoma linksmybė: visa padermė, visi gentys ir kaimynai susirinko jos pažiūrėti. Ji tik pasakojo ir pasakojo. Visi ją vaišino, meilės kalbas kalbėjo. Ji nė nepasijuto, kaip tos devynios dienos prašoko.

Tuo tarpu jos broliai, seserys ir tėvai galvojo, kaip čia padarius, kad jai grįžti neberekėtų. Ir sutarė, kad reikia pirmiausia patirti, kuo vardu Eglės vyras ir kaip jį šauks pati, nuėjus į pajūrį.

– Visa tai sužinosim, nueisim į pajūrį, pašauksim ir galą padarysim, – sako jie.

Taip sutarę, pirmiausia išsivadino vyriausiąjį Eglės sūnų Ažuolą į girią, apstojo jį ir kamantinėjo, bet šitas apsimetė nieko nežinąs.

– Nežinau, – sako, – ir tiek.

Pliekė jį rykštėmis, ką nedarė, bet iškvosti nieko negalėjo. Paleisdami namo įgrasino, kad nieko nesakytų motinai. Antrą dieną išsivedė Uosį, paskui – Beržą, bet ir iš tų nieko neišgavo. Pagaliau išsiviliojo jauniausiąją Eglės dukrą, Drebulę. Toji iš pradžių taip pat sakėsi nežinanti, bet, pamačiusi traukiant iš po skverno rykštes, viską išplepėjo.

Tuoj visi dvylika brolių, paėmę dalgius, nutraukė į pajūrį. Atsistojo ant kranto ir šaukia:

Žilvine Žilvinėli!

Jei tu gyvas, pieno puta,

Jei negyvas, kraujo puta!

Kai tik žaltys atplaukė, tuoj visi supuolė ir užkapojo. Paskui, pagrižę namo, nieko neprasitarė Eglei, ką padarę.

Prašoko sutartos devynios dienos. Eglė atsisveikino su visa gimine, nuėjo į pajūrį ir šaukia vyrą:

Žilvine Žilvinėli!

Jei tu gyvas, pieno puta,

Jei negyvas, kraujo puta!

Suviksėjo, sujudo jūra iki pat dugno ir Eglė pamatė atplaukiant, atliūliuojant su bangomis kraujo putą. Ir išgirdo ji savo vyro balsą:

– Tavo dvylika brolių mane dalgiais užkapojo. Mano šūkį jiems išdavė Drebulė, mūsų mylimiausioji dukrelė!

Apsiverkė Eglė ir, atsigręžusi į vaikus, taip tarė:

Kad tu pavirstum į drebulėlę,

Kad tu drebėtum dieną naktelę,

Kad tau išpraustų lytus burnelę,

Kad iššukuotų vėjas galvelę!..

Stokit, sūneliai, stipriais medeliais...

Aš, jūsų mamelė, liksiuos eglėlė.

Kaip ji ištarė, taip ir įvyko. Ažuolas, uosis ir beržas yra visų stipriausieji mūsų medžiai, o drebulė ir šiandien, mažiausio vėjo pučiama, tuoj ima drebėti.

Leonardas Sauka „Pasaka Eglė žalčių karalienė“ (t. 1)

1. Perskaitykite lietuvių liaudies pasaką „Eglė žalčių karalienė“ ir raštu atsakykite į klausimus.

1. Apibūdinkite Eglės šeimą.

2. Charakterizuokite žaltį.

3. Kaip Eglė elgiasi radusi savo marškiniuose žaltį?

4. Kaip elgtumėtės jūs?

5. Kaip reaguoja Eglės šeima, kai žaltys atvažiuoja pirštis?

6. Koku būdu Eglė patenka į žalčio namus?

7. Kada Eglė pralinks mėja? Ar tai, kad jai linksma, reiškia, kad ji pamiršo namus ir savo artimuosius?

8. Kokius tris išbandymus Žilvinas duoda Eglei?

9. Kaip Eglė jaučiasi, kai grįžta namo, į tėviškę?

10. Kodėl Drebulė išduoda tėvą? Ar ją galima pateisinti?

4.1 Lietuvių liaudies ir literatūrinė pasaka – „Eglė žalčių karalienė“

2. Sujunkite nuotrauką su žodžiu.

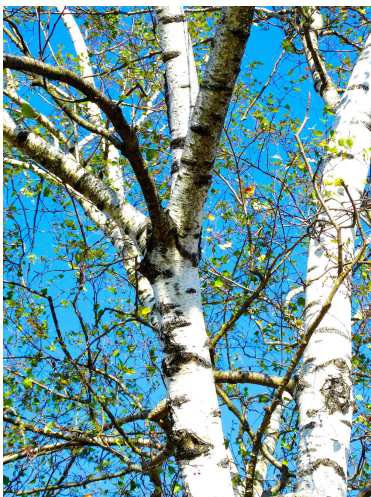
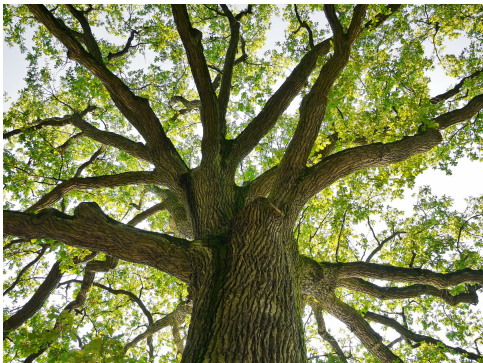
beržas

uosis

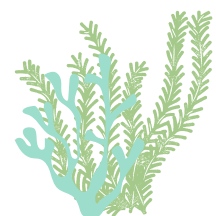
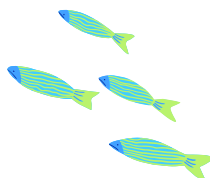
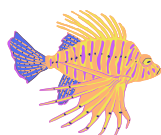
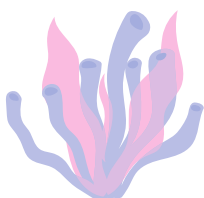
ąžuolas

žaltys

eglė

3. Prisiminkite skaitytą lietuvių liaudies pasaką „Eglė žalčių karalienė“. Tekste žymekliu paryškinkite naujus žodžius, aptarkite juos su mokytoju.

4.1 Lietuvių liaudies ir literatūrinė pasaka – „Eglė žalčių karalienė“

4. Pasaka „Eglė žalčių karalienė“ yra labai populiari lietuvių folklore. Kiekviename etnografiniame regione ši pasaka turi vis kitokį variantą (fiksuojama virš 100 skirtingų variantų). Ne mažiau ši pasaka populiari ir tarp rašytojų, kurie, naudodamiesi jos siužetu, sukuria savąjį. Perskaitykite dvi žemiau pateiktas ištraukas ir jas palyginkite. Užpildykite lentelę.

Eglė žalčių karalienė

Po trijų dienų tėvai žiūri – visas žalčių pulkas bešliaužias į kiemą. Visi nusigando, nežino kas pradėti. O žalčiai tik knibžda po kiemą – karstosi, vyniojasi, rangosi. Piršliai nuslinko tiesiog į vidų pasikalbėti su seniais ir Egle.

Iš pradžios tėvai purtėsi, nenorėjo tikti, bet ką padarys su tokia knypava! Turėjo noroms nenoroms leisti dukterį.

Žalčiai, gavę marčią, tuoj išlalėjo iš kiemo. Namiškiai apsiverkė, apraudėjo ir tiek.

Leonardas Sauka „Pasaka Eglė žalčių karalienė“ (1 t.)

Eglė žalčių karalienė

Trečiadien seselės,
Broliai devyni
Iš laukų pirkelėn
Bėgo tekini.

– Pažiūrėk, tėveli,
Egle, žvelk ir tu,
Kas tenai iš kelio
Suka į vartus?

Landūs neregėti
Renkasi svečiai:
Vartuos, palei klėtį
Rangosi žalčiai.

Niekur nematyta,
Aukso nulieta,
Slibiniais kinkyta
Rieda karieta.

Klėtyje margojoj
Eglė paslėpta.
Veidelius vagoja
Ašara karšta.

– Neraudok, dukrele,
Sriūbauti paliauk:
Gal nereiks tau kelio
Tolimo keliaut.

Ar žvejys jau senas
Būtų be galvos?
Oi, žalčiams jis meną
Gudrų sugalvos!

Tėvas ją ramina,
Glosto petelius
Ir apgaut ketina
Įkyrius piršlius.

Baltą žąsį kelia
Aukso vežiman:
Vežkitės martelę,
Dukružėlę man!

Štai per mišką traukia
Žalčio karieta, –
O gegutė šaukia
Tartum apduota.

Jie, girdi, vežasi
Ne martelę, ne, –
O tik baltą žąsį
Aukso vežime.

Veda jiems avelę,
Baltą lyg putą –
Į karietą kelia;
Supas karieta.

Nieko nebelaukė
Vieškeliu nupyška.
O gegutė šaukia
Skrendantiems per mišką.

– Ku kū, kraivežėliai!
Ku kū, apgauti!
Jūsų ratuos vėlei
Sėdi ne marti.

Triokšt! – vartus išlaužia
Ir tvoras naujas.
Per kiemelį šliaužia
Šnypščianti gauja.

Eglė nusiminus
Taria į kitus –
Byra sidabrinis
Ašarų lietus:

– Kam žalčių jums tūžį
Kęsti dovanai?
Ta dalia dalužė
Skirta man vienai!

Puoškit mane, sesės,
Nuotakos kyku
Ir kasas šviesiasias
Pinkit vainiku.

Dėkui tau, tėveli,
Kad užauginai,
Kad valužę valią
Man davei jaunai.

Sesių raudos lydi
Eglę durų link...
Ją žalčiai išvydę
Pinasi aplink.

Į karietą kelia...
Pagrobta jinai! –
Viesulu į kelią
Skrenda slibinai.

Broliai – vyrai niūrūs – –
Kerštas jų veiduos.
Vejas ligi jūros, –
Sesę atvaduos!

Tik staiga sustingo,
Apmirė visi:
Karieta pradingo
Jūros užesy.

Ties bangom nutįsęs
Juodas debesys...
Dar laivais jie vysis, –
Bet vargu pavys.

4.1 Lietuvių liaudies ir literatūrinė pasaka – „Eglė žalčių karalienė“

Klausimai	Lietuvių liaudies pasaka Eglė žalčių karalienė	Salomėja Nėris Eglė žalčių karalienė
Kaip pas Eglę atvyksta žalčiai?		
Ką daro šeima, atvykus piršliams?		
Kaip Eglė susitaiko su savo likimu?		

4.1 Lietuvių liaudies ir literatūrinė pasaka – „Eglė žalčių karalienė“

5. Vertybės – tai, kas kūrinio autoriui svarbu, vertinga, ką reikia saugoti, branginti. Prisiminkite skaitytą lietuvių liaudies pasaką „Eglė žalčių karalienė“ ir parašykite, kaip pateiktos vertybės atsiskleidžia pasakoje (žr. pavyzdį).

